

Rapport ifm helhetlig gjennomgang av nasjonale kompetansetjenester 2018

Navn på tjenesten:	Nasjonal kompetansetjeneste for sykdomsrelatert underernæring
Engelsk navn på tjeneste	Norwegian National Advisory Unit on Disease Related Undernutrition
Lokalisering:	Oslo universitetssykehus HF, Rikshospitalet
Helseregion:	Helse Sør-Øst RHF

Om helhetlig gjennomgang

Helse- og omsorgsdepartementet har i 2016 besluttet at det skal gjennomføres en helhetlig gjennomgang av alle godkjente nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten. Oppdraget ble gitt til de regionale helseforetak og Helsedirektoratet som i samarbeid har gjennomført helhetlige gjennomgangen i tråd med regelverk for etablering og drift av slike tjenester. Nasjonale behandlingstjenester ble gjennomgått og vurdert i 2017. I 2018 er det gjennomført en tilsvarende gjennomgang av nasjonale kompetansetjenester.

Regelverk for etablering og drift av nasjonale tjenester fremgår av forskrift nr. 1706 av 17. desember 2010 om godkjenning av sykehus, bruk av betegnelsen universitetssykehus og nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten med tilhørende veileder. Målsettingen med den helhetlige gjennomgangen i 2018 er å vurdere om det skal gis anbefaling om videreføring, alternative funksjonsendringer, avvikling, desentralisering eller omorganisering av nasjonale kompetansetjenester.

Gjennomgangen er lagt opp som en systemrevisjon basert på krav og forventinger i styringssystemet for nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten. Vurderingen er basert på årsrapportering fra tjenestene og faglig referansegruppe for driftsåret 2017 og innhentet tilleggsinformasjon fra leder for tjenesten og faglig referansegruppe. I tillegg benyttes informasjon fra søknadsprosesser og tidligere årlige gjennomganger av den enkelte tjeneste.

Gjennomgangen er gjennomført av en arbeidsgruppe med deltagere fra hvert av de regionale helseforetak og Helsedirektoratet. Resultatet av gjennomgangen er oppsummert i denne sluttrapporten.

Oslo, 1. november 2018

Tjenestens innhold og organisering

Tjenesten ble opprettet i 2014. Tjenesten er organisert under Seksjon for klinisk ernæring, Avdeling for klinisk service, Kreftklinikken ved Oslo universitetssykehus HF. I perioden har tjenesten hatt 1,8 stillingshemler fordelt på seks ansatte. Tjenesten er organisert som et nettverk med en faglig leder ansatt i Helse Sør-Øst og tre 20 % stillinger med hovedstilling i Helse Nord, Helse Midt-Norge og Helse Vest og to 20 % forskerstillinger med tilknytning til universitetet i Oslo

Det ble opprinnelig søkt om etablering av nasjonalt kompetansesenter for klinisk ernæring. Ved behandling av søknaden ble det fastslått at dette var et for stort ansvarsområde for en kompetansetjeneste og at tjenesten måtte begrenses og rettes mot forebygging og behandling av underernæring ved alvorlig sykdom. En oppnevnt faglig utredningsgruppe påpekte at kunnskapen er godt kjent, men at det er behov for å få kunnskapen omgjort til klinisk praksis.

Tjenestens arbeidsoppgaver fordeler seg med undervisning og formidling 55 %, forskning, forskningsprosjekter og kvalitetsverktøy 35 % og administrativ virksomhet 10 %.

Kompetansetjenesten er etablert for å bygge opp og spre kompetanse i primær- og spesialisthelsetjenesten om risiko for underernæring ved alvorlig sykdom. Tjenesten skal fokusere på forebygging, utredning og behandling av sykdomsrelatert underernæring, der sykdommen og/eller behandlingen bidrar til underernæring og påvirker behandlingsresultatet.

Tjenesten har startet dialog med Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse for å kartlegge mulighet for samarbeid og kompetanseutveksling. Tjenesten vil også avklare eventuelt samarbeid med Nasjonal kompetansetjeneste for seneffekter etter kreftbehandling og regional kompetansetjeneste for lindrende behandling (KLB) for å undersøke om tjenestene har felles oppgaver innen faglig ansvarsområde. Det fremgår at det ikke er gjort formelle ansvarsavklaringer.

Kompetansespredning, veiledning og rådgivning

Den primære målgruppen for tjenestens kompetansespredning er helsepersonell. I tillegg retter tjenesten seg til pasienter, pårørende og allmenheten.

Tjenesten bruker ulike virkemidler for å nå målgruppen. Tjenesten driver opplærings-, undervisnings- og veiledningsvirksomhet i alle helseregioner og bidrar på nasjonale og internasjonale kurs, konferanser og seminarer. Tjenesten har en egen nettside som er godt besøkt.

Tjenesten har utarbeidet en plan for kompetansespredning. Planen tar utgangspunkt i resultatmål for tjenesten og angir en rekke mål for kompetansespredning. Det er fastsatt tidsfrist for gjennomføring av flere av målene i planen. Det fremgår ikke hvilket tidsrom planen gjelder for. Det fremgår heller ikke om planen bygger på en kartlegging av behov og vurdering av bruk av ulike virkemidler for å nå ulike mottagere. Planen er utarbeidet i samarbeid med tjenestens faglige referansegruppe.

Forskning
Det vises til publiserte vitenskapelige artikler og forskningsprosjekt som pågår. Det fremgår at noen av forskningsprosjektene involverer andre helseregioner – ingen prosjekter omfatter alle helseregionene. Tjenesten deltar både i nasjonale og internasjonale forskningsnettverk.
Dokumenterte resultater av tjenestens virksomhet
Kompetansetjenesten er etablert for å bygge opp og spre kompetanse i primær- og spesialisthelsetjenesten om risiko for underernæring ved alvorlig sykdom. Formålet med tjenesten er å bedre kvalitet på pasienttilbudet hvor ernæring inngår som en integrert del av den medisinske behandlingen. Det er utarbeidet en rekke mål for tjenesten. Disse er satt inn i plan for kompetansespredning. Det fremgår imidlertid ikke hva som er tjenestens overordnede resultatmål og hva tjenesten skal oppnå som tjeneste. Det fremgår heller ikke om det er utarbeidet særskilte resultatmål for kompetanseoppbygging i den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Det rapporteres om en rekke tiltak, kurs og konferanser som har vært gjennomført i 2017 for å spre kompetanse nasjonalt. Tjenesten har deltatt i råd og utvalg, og har bidratt i arbeidet med å utvikle veiledere og faglige anbefalinger for fagfeltet. Under overskriften resultatmål, vises det til et punkt om «kvalitet og merverdi ift. behandling og hele behandlingstjenesten». Det fremgår ikke om tjenestens virksomhet har ført til økt kvalitet på utredning og behandling av pasienter med sykdomsrelatert underernæring. Det fremgår ikke om det er gjennomført undersøkelser som viser effekt av tjenestens virksomhet og om ny kunnskap er mottatt og tatt i bruk i klinikken. Det vises til bruk av kartleggingsundersøkelser og data fra sentrale helseregistre. Det fremgår ikke hva som er resultatet av disse. Tjenesten omtaler ikke etablering av faglige nettverk, men omtaler at det er kontakt med andre kompetansetjenester og nettverk innen tjenestens ansvarsområde.
Kvalitet
Det etterlyses en beskrivelse av system for å dokumentere effekt av tjenestens virksomhet og om tjenestens virksomhet har ført til økt kvalitet på utredning og behandling. Tjenesten har i 2017 etablert en ernæringsbiobank og skal starte innsamling av prøver i 2018. Det er planer om et kvalitetsregister i tillegg til dette. Biobank og register skal samle informasjon om behandlingsresultater og pasientrapporterte data. Det fremgår at tjenesten gjennomfører kartleggingsundersøkelser og innhenter data på sykdomsrelatert underernæring. Det fremgår ikke resultater av dette arbeidet.
Tilgjengelighet
Tjenesten viser til bruk av ulike virkemidler for å sikre likeverdig tilgang til tjenestens kompetanse nasjonalt. Det fremgår ikke av rapporteringen om tjenesten har etablert et system for å måle om ny kunnskap blir mottatt og tatt i bruk av målgruppen, ut over den nyetablerte biobanken. Det er

heller ikke vedlagt dokumentasjon som viser at tjenestens virksomhet har ført til økt tilgjengelighet til aktuell kompetanse hos helsepersonell ute i helsetjenesten.

Faglig referansegruppe

Tjenesten har etablert en faglig referansegruppe med representanter for det enkelte regionale helseforetak, brukerrepresentanter, kommune og universitet. Referansegruppen har møte med tjenesten 1 gang pr. år. Det rapporteres at referansegruppens sammensetning er dekkende for tjenestens behov. Referansegruppen har godkjent tjenestens årsrapport for 2017.

Andre opplysninger

Tjenesten avgir årlig rapportering. Årsrapportene for tjenesten er tilgjengelig på <http://nasjonaletjenester.ihelse.net>. Det vises i den sammenheng til de tilbakemeldinger som er gitt ifm årlig gjennomgang av årsrapportene for tjenesten.

Det er som ledd i denne gjennomgangen bedt om at tjenesten fremlegger dokumentasjon i vedlegg 3 som viser om det er behov for å videreføre kompetansetjenestens virksomhet. Kompetansetjenesten og referansegruppen argumenterer for at tjenesten bør videreføres: Sykdomsrelatert underernæring er et helseproblem som i Norge har vært fokusert på i relativt kort tid. Kunnskapene om tilstanden er meget mangelfulle. Fagområdet er fortsatt kompetansesvakt fordi kunnskapen ikke er tilstrekkelig implementert i praksisfeltet. Det er store forskjeller i ernæringsarbeidet mellom helseregionene.

Vurdering ift kriterier:

Tjenestens innhold og organisering

Kompetansetjenesten er etablert for å bygge opp og spre kompetanse i primær- og spesialisthelsetjenesten om risiko for underernæring ved alvorlig sykdom. Tjenestens ansvarsområde og oppgaver samsvarer med begrunnelsen for godkjenning av tjenesten. Den primære målgruppen er helsepersonell.

Tjenestens primære målgruppe for kompetansespredning er svært stor når det vises til at den er helsepersonell generelt. Tjenesten må fokusere på hvilke helsepersonellgrupper den vil rette kompetansespredningen mot. Leger på sykehus og sykehjem og f.eks. utdanninger på høyskoler vil være en mer begrenset målgruppe.

Det fremgår at tjenesten er organisert som et nettverk med ansatte i alle helseregioner med en faglig leder ansatt i OUS HF. Arbeidsgruppen har ingen kommentarer til dette så lenge tjenesten fremstår som en nasjonal tjeneste.

Kompetansespredning, veiledning og rådgivning

Tjenesten kan vise til en rekke aktiviteter og tiltak som er iverksatt for å spre kompetanse nasjonalt. Tjenesten har som målsetting at det skal være lik tilgang til kompetanse om

sykdomsrelatert underernæring i hele landet. Referansegruppen skriver at Tilbud om kompetanseoverføring fra tjenesten oppfattes som godt og rimelig godt fordelt.

Tjenesten har en plan for kompetansespredning. Planen er utarbeidet i samarbeid med faglig referansegruppe. Tiltak i planen er knyttet til ulike delmål som fremgår av planen. Til mange av delmålene er det fastsatt et tidsaspekt og delmålene oppfattes som mål i en årlig virksomhetsplan. Det er ikke fastsatt et overordnet resultatmål og en tidsplan for når dette resultatmålet vil være nådd.

Dokumenterte resultater av tjenestens virksomhet

Årsrapporten omtaler ulike resultatmål for tjenesten. Resultatmålene bygger på intensjonen med etablering av nasjonale kompetansetjenester. Det fremgår imidlertid ikke om målene er nådd og det fremgår ikke en beskrivelse av hvordan oppnådde resultater skal måles. Det fremgår heller ikke hva som er tjenestens overordnede resultatmål - hva tjenesten skal oppnå, og en tidsplan for når dette resultatmålet skal være oppfylt.

I vedlegg 2 fremgår det resultatmål og måloppnåelse for perioden 2015 – 2017. Det fremgår en rekke aktiviteter og tiltak som er gjennomført i perioden. I et av resultatområdene settes det fokus på «Kvalitet og merverdi ift. behandling og hele behandlingsskjeden». Dette samsvarer med at det i beskrivelsen av tjenesten fremgår at tjenesten skal ha fokus på utredning og behandling og bedre kvaliteten på pasienttilbudet. Det fremgår ikke om de tiltak som er iverksatt har hatt effekt. Det fremgår ikke dokumentasjon som viser om helsepersonell i sykehus og i primærhelsetjenesten har mottatt informasjon, tatt informasjonen i bruk og at dette har ført til økt kvalitet.

Det er et krav i regelverk for etablering og drift av nasjonale tjenester at alle må etablere et system for å dokumentere effekt av egen virksomhet. Dersom tjenesten ikke allerede har et register, vil for eksempel andre metoder som kartleggingsundersøkelse eller spørreundersøkelse være lettere og mer egnet til å dokumentere effekt av tjenestens virksomhet. Tjenesten viser til den nyetablerte ernæringsbiobanken og at det planlegges et kvalitetsregister i tillegg. Det tar svært lang tid å etablere biobank og kvalitetsregister, og samle nok data til at det kan hentes ut kvalitative gode data. Tidshorisonten vil være 10 år eller mer. Tjenesten kan derfor ikke basere seg på et slikt system for å dokumentere effekt av egen virksomhet.

Det vises til at tjenesten er organisert som et nasjonalt nettverk for å fremme samarbeid mellom fagmiljøene i helseregionene og være en faglig ressurs for alle helseregioner. Det fremgår ikke hvilke tiltak som er iverksatt for at kompetansetjenestens oppgaver skal kunne videreføres regionalt og om tjenesten har som sitt overordnede mål at tjenestens virksomhet skal videreføres regionalt innenfor en 5-års tidshorisont. Det fremgår heller ikke hva som er status for kompetansetjenestens kompetansespredning og når formålet med etablering av tjenesten vil være oppfylt.

Faglig referansegruppe

Tjenesten har etablert en faglig referansegruppe. Referansegruppen har godkjent tjenestens årsrapport. Referansegruppen synes å fungere etter intensjonen.

Status for tjenesten

Begrunnelsen for å etablere en nasjonal kompetansetjeneste er at det er behov for å bygge opp og spre kompetanse nasjonalt innenfor et avgrenset fagområde innenfor en avgrenset tidshorisont. Dette forutsetter at målgruppen for kompetansespredning er avgrenset og tilgjengelig.

Denne tjenesten ble godkjent i 2014. Tjenestens fagområde er avgrenset og godt beskrevet. Tjenestens primære målgruppe for kompetanseoppbygging er omfattende. Med en så stor primær målgruppe, anses det som vanskelig å oppfylle formålet for tjenesten.

Det er ikke fastsatt resultatmål for tjenesten som angir hva tjenesten skal oppnå som tjeneste. Tjenesten har heller ikke utarbeidet et system for å dokumentere resultatoppnåelse og effekt av de oppgaver som er tillagt tjenesten, samt en plan for kompetansespredning som viser når resultatmålene for tjenesten skal være oppfylt. Dette må på plass.

Det er ikke fremlagt dokumentasjon for at tjenestens virksomhet fører til økt kompetanse og kvalitet på utredning og behandling av pasienter med sykdomsrelatert underernæring.

Tjenesten driver veiledning, kunnskaps- og kompetansespredning til helsepersonell og helsetjenesten. Tjenesten har utarbeidet en plan for kompetansespredning. Det angis ikke varighet av planen og planen oppfattes derfor å være en del av årlig virksomhetsplan.

Det fremgår ikke at tjenesten har lagt opp til en desentralisering av kompetansetjenestens oppgaver innen en 5-års tidshorisont. Det er også i liten grad angitt en status for tjenestens arbeid. Tjenesten skriver at arbeidet med å endre praksis innen tjenestens ansvarsområde er krevende, både tids- og ressursmessig, både fordi pasientpopulasjonen er stor og fordi den er spredt innen alle avdelinger og spesialiteter. Det er derfor vanskelig å anslå en tidsplan for når implementering av god ernæringspraksis er gjennomført i hele helsetjenesten.

Oppsummering:

- Tjenestens ansvarsområde og oppgaver samsvarer med begrunnelsen for godkjenning av tjenesten. Tjenestens ansvarsområde er avgrenset, men det er ikke fastsatt en plan for avvikling av tjenesten.
- Tjenestens ansvarsområde anses som kompetansesvakt og at dette er begrunnelsen for hvorfor tjenestens arbeid må videreføres i form av en nasjonal kompetansetjeneste
- Tjenesten driver veiledning, kunnskaps- og kompetansespredning til helsetjenesten, andre tjenesteytere og brukere for å nå sitt overordnede oppdrag om desentralisering av kunnskap, men har ikke fastsatt mål for å nå sitt overordnede oppdrag om desentralisering av kunnskap innen en 5-års tidshorisont
- Det er ikke utarbeidet overordnet resultatmål for tjenesten, et system for å dokumentere resultatoppnåelse for de oppgaver som er tillagt tjenesten, samt en plan for kompetansespredning som viser når resultatmål for tjenesten skal være oppfylt
- Tjenesten kan ikke dokumentere at tjenestens virksomhet fører til økt kompetanse og kvalitet på utredning og behandling av en sykdom eller skade ved landets helseforetak i ulike regioner

- Faglig referansegruppe har avgitt årsrapport

Høring på rapportutkast

Evt. påpekte konkrete feil er rettet i rapporten. Øvrige tilbakemeldinger relatert til rapportutkastet gjengis sammenfattet nedenfor:

- Om stor målgruppe: Tjenesten tar med innspillet videre til møtet med referansegruppen i januar 2019, for å avklare avgrensing i kommende fem-års periode
- Om kompetanseplanen: Den bygger på interne diskusjoner i tjenesten og er forankret i referansegruppen.
- Om faglige nettverk: Tjenesten omtaler etablering av faglige nettverk i vedlegg 2 og i årsrapport 2017.

Avsluttende kommentar fra arbeidsgruppen

Helhetlig gjennomgang er basert på rapporteringen fra de nasjonale kompetansetjenestene. Arbeidsgruppens funn og kommentarer knyttet til tjenestens drift og etterlevelse av regelverk fremgår av denne rapporten.

Tjenesten har blitt forelagt dette utkastet til rapport og er gitt mulighet til å komme med innspill. En oppsummering av tjenestens innspill fremgår av punktet over.

040418 arl